

De bleek op de Plekenpol te Winterswijk

Achter de prachtige villa op de Plekenpol bij Den Helder (Winterswijk) ligt de bleek van de Meijerinks. Meervoud, want een gedeelte ervan behoorde aan Meijerink en Co. en een gedeelte aan Meijerink en Zonen. Deze scheiding, die dwars door het bleekveld loopt, zet zich zelfs voort in het bleekhuisje, dat daar nog staat. Inmiddels is een deel van de oorspronkelijke bleek aangekocht door de gemeente Winterswijk.

Het bleekhuisje ligt rustiek aan de beek, vlak bij de watermolen Den Helder, of zoals ze vroeger genoemd werd, de Keupenmölle.

Het bleekhuisje is de laatste jaren danig in verval geraakt. Sinds het midden van de oorlog wordt hier niet meer gewerkt en de „bleekgravens” zijn ten dele dichtgegroeid. En zoals zo vaak met een leegstaand gebouw, is ook dit danig vernield door toevallige voorbijgangers. Het inwendige van het gebouwtje is ten dele nog origineel. De bleek bij het huisje is al oud. In een request aan het bestuur van het Ambt Bredevoort beklagt de toenmalige bewoner van de Plekenpol zich erover, dat de Slinge zijn bleek ondergraaft. Binnen enkele jaren zal deze wispelturige beek zijn loop dwars door de bleek nemen, wanneer geen afdoende maatregelen worden getroffen.

Burger Hendrik Willink, Juriaanszoon, ziet wel een oplossing voor zijn moeilijkheden. Hij hoeft enkel maar een kleine doorgraving te maken door een stukje veldgrond, dat o.a. in bezit is van Roerdink uit het Woold. Deze wil het stukje grond echter niet verkopen. Het motief van deze burger is, volgens een brief van Roerdink, dat hij het stuk grond niet alleen in bezit heeft. Hij voelt er verder weinig voor het eigenbelang van Willink te steunen. Dit in het kort over deze kwestie, die zich afspeelde in 1800.

Oorspronkelijk was de bleek hier veel groter. Omstreeks 1900 werd hier nog gebleekt door de Meijerinks, door de heer Ten Hagen, die later naar het Waliën vertrok, door een zekere Uwland, die later een blekerij had aan de Slinge bij de boerderij „Baeksmen” en door Poppers. De bleek strekte zich toen uit tot de spoorbaan naar Borken. Op dit terrein ligt nu het zwembad en het gemeentelijk kampeerterrein. Alleen de bleek van de Meijerinks heeft langer stand gehouden en men kan de „bleekgravens” nog zien. Men liet oorspronkelijk het schone Slingewater in vanaf de plek, waar nu het zwembad ligt. Het vuil geworden water liet men verderop stroomafwaarts weer terugvloeien in de Slinge. Vanaf de aanlegplaats van de roeiboten bij Den Helder kon men vroeger op de bleek komen. Dat was de „bleekdiek” die met paard en wagen bereden kon worden. De blekerswagen was voorzien van een wit zeil en hiermee werd het gebleekte goed teruggebracht naar de fabriek.

Maar nu terug naar het bleekhuisje. De inrichting ervan is grotendeels nog bewaard gebleven. Er bevinden zich nog de grote „buukkovens” of de „bödden”. Hierin werd het goed „gebuukt”, hetgeen betekende, dat het overgoten werd met heet sop. Aan de ene zijde staat nog steeds een in tamelijk goede staat zijnde „bukepot”, de grote ketel, waaronder men een vuur kon stoken. De goot, die het water van de beek aanvoerde, is verdwenen. De askist, de houten kist, waarin de as bewaard werd, zo noemde men dat goedje tenminste, staat er eveneens nog. De kruiwagens, waar het schone goed op

De Meijerinks-bleek te Winterswijk

Foto: Het Nederlands Openluchtmuseum te Arnhem

werd gelegd, zitten nu vol spinrag. Vroeger moest men er van kunnen eten, zo schoon moesten ze zijn.

Op de bovenverdieping konden vroeger de luiken tegen elkaar open worden gezet, zodat het goed, dat op de rekken werd gespannen, die er ten dele nog zijn, beter kon drogen. In later tijd hing men het gebleekte goed op draden.

Hoe men het goed vroeger bleekte, vernamen we van de familie Deunk, die op de boerderij „de Grever” woont. Daar was namelijk een oom in huis, die meer dan vijftig jaar op eerder genoemde bleek heeft gebleekt en ook mevrouw Deunk heeft hier wel geholpen, vooral bij het spoelen van het bleekgoed.

Hoe ging men nu globaal te werk? Met de blekerswagen werd het goed aangevoerd. Het waren hoofdzakelijk stukken „diem”, een katoenen weefsel. De stukken waren een el of twintig lang en bestonden dikwijls uit aan elkaar geweven handdoeken. In de bukepot werd het water, dat via een goot met een schepper hierin werd geschept, verwarmd. Het goed werd in de „bödden” gevleid. Onder in de bodem zat een gat, dat gesloten werd met een stop, de „bossen” en in die stop stak weer een rechtopstaande stok, die boven het goed uitstak, de „tap”. Deze sloot het gat goed af en men kon hiermee een opening vrijmaken in de bodem. Met de tap moest men beletten, dat men het sop (de loge) ook het goed in het open gat kwam te zitten. Onder het gat stond in een ruimte een emmer om het sop op te vangen en weer in de bukepot te kunnen gieten. Telkens goot men het hete sop over het goed, waardoor de pap eruit verdween en het goed hoe langer hoe schoner werd.

Was het goed een tijdlang met sop overgoten, dan werd het stuk in de beek gespoeld. Boven het water had men een schuurtje gebouwd, zodat de spoelsters droog stonden, de zg. „speulloze” (speulen = spoelen, loze = open schuurtje). Men legde het uiteinde

van het stuk op een vlondertje, een „bönneken of speulbruggesken” geheten, zodat dit einde niet kon zinken.

Het vlondertje was met een touw vastgebonden, zodat het niet te ver weg kon drijven. Nu begon men te spoelen. Aan het begin van het stuk legde men een halve meter overdwars en sloeg het goed heen en weer door het water. Telkens als men een stukje had schoon gespoeld, trok men het vlondertje dichter naar zich toe. Meteen legde men het goed netjes neer. Was er nog een meter over, dan haalde men deze meter door een van tevoren gemaakte strik en kreeg op deze manier een net bundeltje. Dit moest dan opnieuw worden gebuukt en op deze wijze ging men door. Vervolgens werd het goed op de bleek gelegd. Met de kruiwagen werd het daar naar toe gebracht. De benaming voor de bleek was ook wel de „plas”. Het goed lag dan op de „bane” was eveneens een uitdrukking hiervoor. Aan het goed zaten lussen, die men „hachten” noemde. Hier werden de bleekpinnen doorgestoken, zodat het goed niet weg kon waaien. Met de „geter” of de „geteklomp” werd het goed nat gehouden. „Storten” werd deze handelwijze genoemd. De volgende dag werd het goed weer gespoeld en na de laatste spoeling netjes in een bak opgevouwen.

Dat vouwen heette „optrappen”. Er werd dan tevens gecontroleerd of er nog vlekken in het goed zaten. Dat kon bijvoorbeeld gebeuren, wanneer men last had van „zworten”. Daarmee werden de roetdeeltjes bedoeld, die uit de schoorsteen kwamen en bij ongunstige wind op het goed terecht kwamen. Men stookte hier namelijk met steenkool. Was het regenwater niet schoon, dan kreeg men allemaal vuile kringen en moest goed gegoten worden of opnieuw gespoeld.

Was het goed schoon, dan werd het naar boven gebracht en daar op rekken gespannen om te drogen. Later werd het door bleker Deunk met de wagen weggebracht en terwille van het zuivere goed, trok deze schone kleren aan. Het moest weer eens vuil worden en Deunk bezat beroepstrots!

Zo verliep vroeger het bleken op de Meijerinksbleek bij de Plekenpol. Dat is allemaal verleden tijd, maar de duidelijke herinnering is gebleven in het bleekhuisje en in de vorm van de bleek met zijn „bleekgravens”. Het is te hopen dat er nog eens een bestemming gevonden wordt voor het overblijfsel van dit unieke bedrijf.

HENK KROSENBRINK.